

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2016.64.2>
УДК 378.091.33

О. Бейдик, д-р геогр. наук, проф.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ЗАСТОСУВАННЯ ТАБЛИЦІ БЛОКА ПРИ ВИВЧЕННІ РЕКРЕАЦІЙНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Запропоновано ряд адаптованих до географії (ресурсно-рекреаційна складова, об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, об'єкти Всесвітнього надбання та "Сім чудес" України) таблиць Блока та обґрунтовано можливості їх застосування в географічних, історичних, конструктивно-географічних, туристсько-географічних та історико-археологічних дисциплінах. Застосування активних методів навчання, в т.ч. адаптованих до географічної проблематики таблиць Блока, сприяє концентрації, розвитку, тренуванню уваги та мислення (індивіда та групи) та виступає чинником об'єктивного сприйняття природних, суспільно-політичних, економічних явищ та процесів. Запропоновано 25 варіантів таблиць Блока в розрізі регіонів України та 7 туристсько-географічних макрорайонів світу (наведено інтегрований варіант систематизації об'єктів Всесвітньої спадщини світу), які виступають опорними ланками ресурсно-рекреаційного каркасу України та світу. Технологія використання таблиць Блока може бути застосована як до класичних географічних (економічна і соціальна географія, фізична географія материків і океанів, країнознавство, географія світового господарства), так і конструктивно-географічних (ринкова діяльність туристських підприємств, рекреаційні комплекси, рекреаційно-туристські ресурси, географія туризму) дисциплін. Використання таблиць Шульте було певним кроком у розвитку психолого-педагогічних та мнемотехнічних технологій, що застосовуються у географії. Застосування таблиці Блока в географічних дисциплінах розглядається, як складова окресленого вище тренду. Запропоновану таблицю американо-американський психолог Дж. Блок свого часу порівнював з термометром. І хоча вона вимірює не температуру, а увагу людини, первинне завдання у неї було таке, як у градусника: надіслати сигнал про небезпеку. За допомогою простого тесту можна визначити, чи здатний той, кого випробують, стати водієм? Завдання, яке містить таблиця, полягає у послідовному пошуку чисел від 10 до 59 (всього 50 комірок) за фіксований час. Оптимальним результатом є такий пошук, коли кожне число "забирає" 10-20 секунд. Наведений аналіз сильних і слабких сторін адаптації таблиць Блока до навчального процесу, основою якого є реалізація ряду педагогічних експериментів.

Ключові слова: опорні ланки ресурсно-рекреаційного каркасу, таблиці Блока, таблиці Шульте, об'єкти Всесвітнього надбання, активні методи навчання, переваги та недоліки адаптації таблиць до навчання.

Постановка проблеми. Підвищення ролі та ефективності освіти є одним із основних пріоритетів соціальної політики держави. У сучасних умовах реалізації принципів Болонського процесу активні методи навчання (АМН) виступають однією з ключових ланок навчального процесу. Навчальний процес в умовах реформування системи вищої освіти вимагає постійного вдосконалення. Це обумовлено, перш за все, зміною пріоритетів та соціальних цінностей: інтеграційні процеси все більше усвідомлюються як засіб досягнення такого рівня якості освіти, який в найбільшій мірі відповідає розвитку людини, задоволенню її духовних і творчих потреб. Підготовка фахівців для гуманітарних та точних наук вимагає корінної зміни стратегії й тактики навчання у вищому навчальному закладі. Головними вимогами до випускника, крім професійних знань, вмінь та навичок, стають компетентність і професійна мобільність. У зв'язку з цим акценти при викладанні навчальних дисциплін переносяться не тільки на формування знань, вмінь та навичок з боку викладача, а й на сам процес пізнання, ефективність якого повністю залежить від пізнавальної активності самого студента. Успішність досягнення мети залежить не тільки від змісту освіти, але і від того, як засвоюється навчальний матеріал: індивідуально або колективно, в авторитарних чи гуманістичних умовах, спираючись на увагу, сприйняття, пам'ять або на весь особистісний потенціал людини, за допомогою репродуктивних або активних методів навчання. Значну роль у формуванні особистості у навчально-виховному процесі відіграють АМН. Саме вони активізують самостійність мислення, залучають студентів до роботи з великими обсягами інформації, сприяють розумінню сутності проблеми. До основних форм активізації навчального процесу належать: проведення тестування, ділових ігор, тренінгів, застосування опорних сигналів тощо.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Використання активних методів і сучасних педагогічних технологій як складової вищої освіти, їх застосування в навчанні персоналу підприємств і фірм розглядається у роботах як вітчизняних, так і закордонних авторів [1-13, 15-17]. Зазначимо, що ряд ділових ігор, тренінгів, тестів, запропонованих японським менеджером, західними

психологами та організаторами виробництва (Н. Енкельман, М. Біркенбиль, Л. Дж. Пітер, С. Паркінсон, А. Блок та ін.), успішно використовуються як при теоретичному навчанні, так і у практичній діяльності. У той же час активні методи навчання ще недостатньо впроваджуються у формат навчального процесу – нерідко студент віддає перевагу нескінченному блуканню Інтернетом у пошуках часто-густо недоброякісної інформації або комп'ютерним іграм, які скоріше руйнують, ніж розвивають і особистість, і її творче начало. Більш широке застосування активних освітніх технологій (не зменшуючи при цьому значення і технологій комп'ютерних) має пожити та забезпечити креативним наповненням аудиторне і позааудиторне навчання.

Мета статті – висвітлити можливості застосування таблиці Блока як одного з видів психолого-педагогічних технологій при вивченні географічних, історичних, конструктивно-географічних та ін. дисциплін, запропонувати ряд "ресурсно-рекреаційних опорних сигналів" (останні об'єднують архітектурно-історичну, природно-географічну та комплексну складові об'єктів Всесвітнього надбання).

Виклад основного матеріалу. Таблиця Блока – випадково розташовані числа (або інші об'єкти) для тренування швидкого їх знаходження за порядком (прямокутник зі сторонами 20-30 см, який розбивається на 50 комірок в хаотичній послідовності). Застосовуються для дослідження та розвитку психічного темпу сприйняття, зокрема швидкості зорових орієнтовно-пошукових рухів (що є основою швидкочитання), дозволяє розширити поле зору (широке поле зору скорочує час пошуку інформаційних фрагментів текстів). Правила тренування на таблиці Блока полягають в наступному. Вказувати цифри-об'єкти необхідно у зростаючому порядку (від 10 до 59). На психологічних тренінгах цифри вказуються тільки поглядом, а час зчитування однієї таблиці не має перевищувати 25 сек., але для географів ці вимоги не обов'язкові. Перед початком роботи з таблицею погляд фіксується в її центрі. При послідовному пошуку цифр-об'єктів дозволяється фіксація очей в центрі таблиці, а горизонтальних рухів очей бажано уникати. Відстань від таблиці до очей має бути такою ж, як і при читанні звичайного

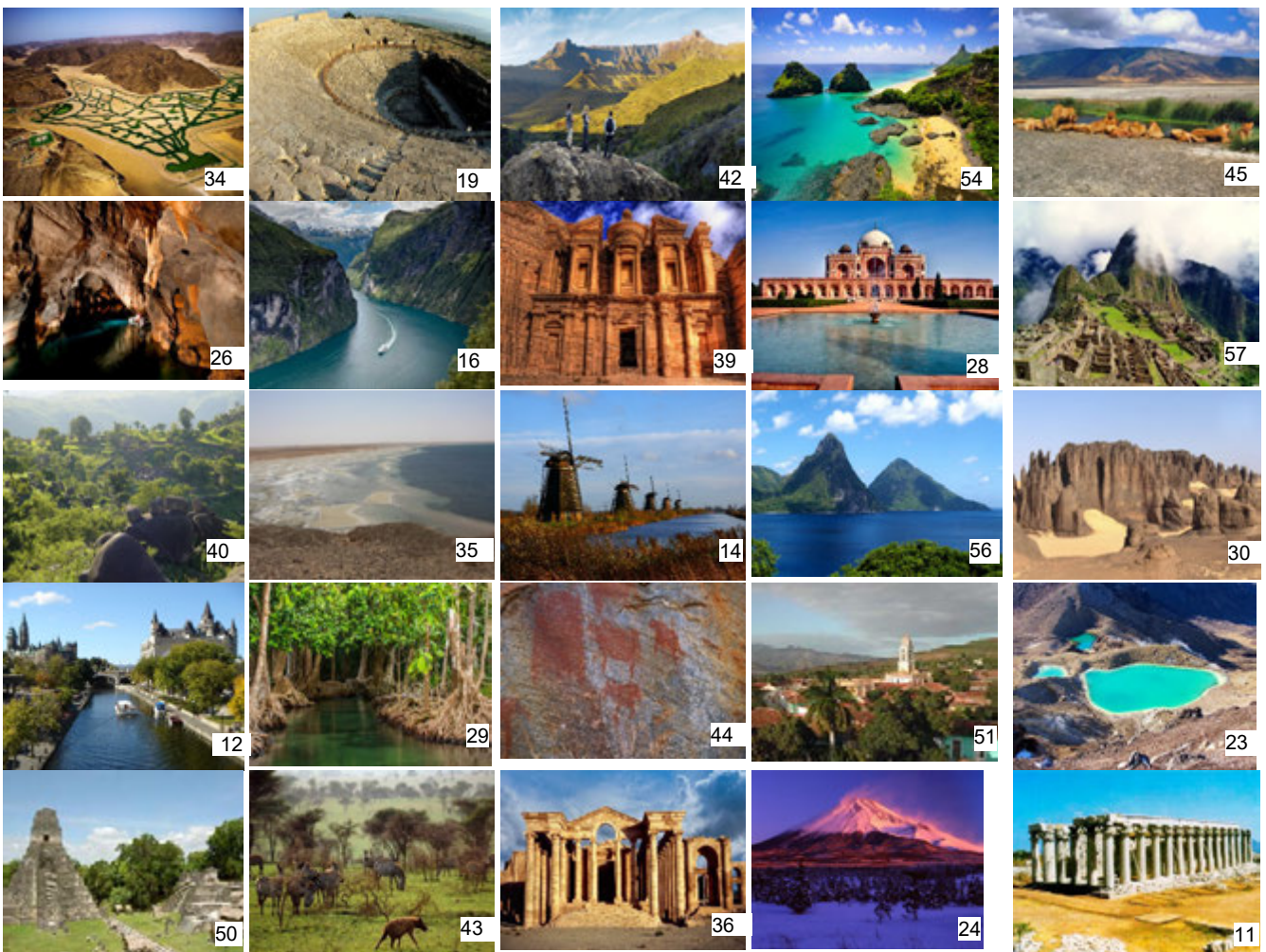
тексту – 25-30 см. При реалізації тренінгу треба уникати перевтоми. При роботі з таблицями Блока слід пам'ятати, про те, що тренування не є самоціллю, головне – розширення поля зору.

Заради об'єктивності слід зазначити, що використання таблиць Блока розглядається як наступний крок у розвитку психолого-педагогічних та мнемотехнічних технологій, що застосовуються у географії (попереднім кроком було використання таблиць Шульте) [5-8]. Застосування таблиці Блока в географічних дисциплінах розглядається, як складова окресленого вище тренду. Запропоновану таблицю американський психолог Джозеф Блок (Нью-Йорк) свого часу порівнював з термометром. І хоча вона вимірює не температуру, а увагу людини, первинне завдання у неї було таке, як у градусника: надіслати сигнал про небезпеку. За допомогою простого тесту можна визначити, чи здатний той, кого випробують, стати водієм? Завдання, яке містить таблиця, полягає у послідовному пошуку чисел від 10 до 59 (всього 50 комірок) за фіксований час. Оптимальним результатом є такий пошук, коли кожне число "забирає" 10-20 секунд. Ті, хто втрачає на пошук у 2-3 рази більше часу, теж здатні реагувати на дорожні ситуації, хоч і не дуже швидко. Більш повільним за кермо, за Блоком, краще не сідати. Як, до речі, і занадто спритним, які в цьому тестуванні показують результат в середньому менший за 5 секунд. Такі особи, вважає Блок, схильні перебільшувати свою реакцію, вести авто ризиковано, що може призвести до ДТП [14]. Викладене вище, на

нашу думку, може застосовуватись і при тренінгах не тільки географічного, але і будь-якого іншого змістовного предмет-об'єктного наповнення, адже закладені в таблицях Шульте і Блока принципи – універсальні. Додамо, що застосування таблиць Шульте при вивченні географічних дисциплін було запатентовано [18]. Принципова адаптація таблиці Блока до географії (як і до будь-якої іншої дисципліни) полягає у наступному:

- самостійний пошук студентом зображень (світлин, картин) певної групи (наприклад, рекреаційно-туристські ресурси) – це особливо важливо, адже сучасні інформаційні технології часто-густо дають студенту вже готові відповіді;
- проведення самостійної класифікації, групування, ранжування об'єктів (наприклад, 5 груп по 10 об'єктів у кожній групі – об'єкти громадської, сакральної, садово-паркової, інженерно-технічної, промислової архітектури);
- набуття навичок компонування, редагування, ранжування, виявлення нових об'єктів;
- інші чинники розвитку особистості.

Адаптація таблиць Блока до ресурсно-туристської проблематики – об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Аналіз значної кількості архітектурно-історичних та природних об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО дав можливість виділити основні з них, які відповідають критеріям гетерогенності (різноманітності), значущості, контрастності (рис.).

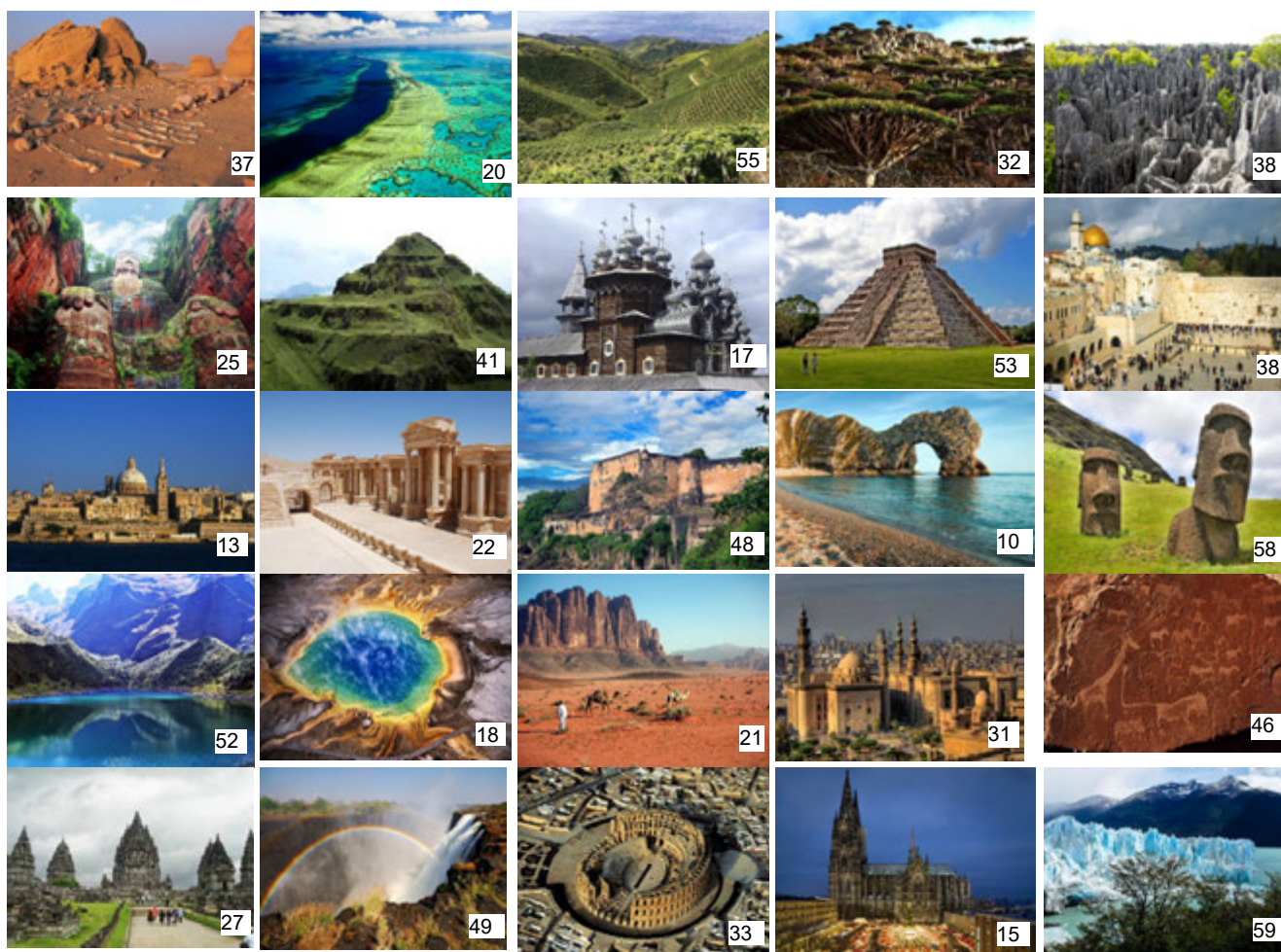

Рис. Об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в таблиці Блока

№	Назва	Країна	Тип
Європа і Північна Америка			
1.	Юрське узбережжя Дорсету і Східного Девону	Велика Британія	Природний
2.	Храм Аполлона Епікурейського в Бассах	Греція	Культурний
3.	Канал Рідо	Канада	Культурний
4.	Валлетта	Мальта	Культурний
5.	Вітряки Кіндердейк-Елсхаут	Нідерланди	Культурний
6.	Кельнський собор	Німеччина	Культурний
7.	Фьорди Західної Норвегії	Норвегія	Природний
8.	Архітектурний ансамбль погосту Кижі	Росія	Культурний
9.	Єллоустонський національний парк	США	Природний
10.	Ієраполіс – Памуккале	Туреччина	Змішаний
Азія і Океанія			
11.	Великий бар'єрний риф	Австралія	Природний
12.	Зона Ваді Рум	Йорданія	Змішаний
13.	Стародавнє місто Пальміра	Сирія	Культурний
14.	Національний парк Тонгаріро	Нова Зеландія	Змішаний
15.	Фудзіяма	Японія	Природний
16.	Гори Емейшань та гігантський Будда в місті Лешань	КНР	Змішаний
17.	Підземна річка Пуерто-Принсеса	Філіппіни	Природний
18.	Храмовий комплекс Прамбанан	Індонезія	Культурний
19.	Гробниця Хумаюна	Індія	Культурний
20.	Мангрові зарості Сундарбанс	Бангладеш	Природний
Арабські країни			
21.	Плато Тассілін-Адджер	Алжир	Змішаний
22.	Історичний район Каїра	Єгипет	Культурний
23.	Архіпелаг Сокотра	Ємен	Природний
24.	Амфітеатр в Ель-Джемі	Туніс	Культурний
25.	Іригаційні системи Афладж	Оман	Культурний
26.	Національний парк Банк-д'Арг'ен	Мавританія	Природний
27.	Стародавнє місто Хатра	Ірак	Культурний
29.	Ваді-аль-Хітан ("Долина китів")	Єгипет	Природний
29.	Стародавнє місто Єрусалим та його стіни	Ізраїль/Палестина	Культурний
30.	Стародавнє місто Петра	Йорданія	Культурний

Закінчення табл.

№	Назва	Країна	Тип
Африка			
31.	Культурний ландшафт Сукур	Нігерія	Культурний
32.	Природний резерват Маунт-Німба	Гвінея	Природний
33.	Парк Дракенсберг	ПАР	Змішаний
34.	Національний парк Гарамба	ДР Конго	Природний
35.	Цоділо	Ботсвана	Культурний
36.	Природоохоронна область Нгоронгоро	Танзанія	Змішаний
37.	Твіфелфонтейн	Намбія	Культурний
38.	Цінжі-де-Бемараха	Мадагаскар	Природний
39.	Форт Ісус, Момбаса	Кенія	Культурний
40.	Мосі-оа-Тунья / Водоспад Вікторія	Замбія	Природний
Південна Америка та Вест-Індія			
41.	Національний парк Тікаль	Гватемала	Змішаний
42.	Місто Тринідад і Долина Індіанців	Куба	Культурний
43.	Національний парк Ріо-Абісео	Перу	Змішаний
44.	Доіспанське місто Чичен-Іца	Мексика	Культурний
45.	Острови Фернанду-ді-Норонья і Атол-дас-Рокас	Бразилія	Природний
46.	Кавовий культурний ландшафт Колумбії	Колумбія	Культурний
47.	Природоохоронна територія Пітон	Сент-Люсія	Природний
48.	Мачу-Пікчу	Перу	Змішаний
49.	Національний парк Рапа-Нуї	Чилі	Культурний
50.	Національний парк Лос-Гласьярес	Аргентина	Природний

Аналіз недоліків і переваг адаптації таблиць Блока до географічної, історичної та ін. проблематики. Застосування таблиць Блока як одного з видів АМН у на-

вчальному процесі має свої переваги та недоліки. Аналіз досвіду застосування цієї технології у навчальному процесі дає можливість викласти їх у наступному вигляді.

Переваги	Недоліки
<ul style="list-style-type: none"> • чинник об'єктивного сприйняття природних, суспільно-політичних, економічних явищ та процесів; • чинник усунення "білих плям" в історії суспільства, повернення забутих імен; • чинник ефективного використання комп'ютерних технологій для пошуку та виявлення фактажу та інформаційно-ілюстративного матеріалу; • можливість використання таблиць для обстеження осіб широкого вікового діапазону, оцінки ефективності роботи, психічної стійкості індивіда, визначення стійкості уваги та динаміки працездатності; • чинник підвищення та вдосконалення швидкості читання та реакції на зовнішні стимули • чинник концентрації, розвитку та тренування уваги та мислення; • чинник розвитку і тренування поля зору ("бокового" зору); • чинник розвитку швидкості зорових орієнтовно-пошукових рухів та периферійного зору; • визначення стійкості уваги і динаміки працездатності; • виявлення швидкості простих сенсорних реакцій; • дослідження рухливості основних нервових процесів (збудження та гальмування), характеристики працездатності нервових клітин кори головного мозку (працездатність залежить від сили збудливого та гальмівного процесів); • вибудовані ілюстративні та асоціативні ряди виступають стимулом активного засвоєння матеріалу, формування його емоційного сприйняття; • розмаїття первинного матеріалу, який виступає потенціалом та резервом для подальшого комбінування; • самостійний пошук та вибір студентом (навчальний процес у ВНЗ туристсько-рекреаційної спеціалізації) ресурсно-рекреаційних сюжетів; • використання власних світлин, реалізація індивідуального бачення топ-50-ки об'єктів, їх концентрований "виклад"; • можливість комбінування, об'єднання ротації складових таблиці; • використання таблиць Блока як важеля формування регіонального та національного ресурсно-рекреаційног іміджу; • чинник формування індивідуального світогляду; • стимул сприймати об'єкти на власні очі (польові експедиційні дослідження); • перспективи використання туристсько-рекреаційного наповнення таблиць Блока (технології, принципу, підходу) у навчанні, на туристських порталах, тестуванні і т. ін.; • самостійний вибір, визначення та комбінування топ-50-ки туристських об'єктів; • чинник самостійного пізнання нових територій та об'єктів; • чинник розвитку креативного мислення; • чинник пошуку балансу та пропорцій між об'єктами природного та "синтетичного" середовища; • чинник розвитку індивідуальних дизайнерських та художніх здібностей; • чинник пізнання культурних надбань різних народів; • розвиток та реалізація творчих здібностей. 	<ul style="list-style-type: none"> • асиметрія сюжетів (переважання архітектурно-історичних (в т.ч. сакральних) об'єктів); • складність регіональної ідентифікації природних об'єктів, їх схожість; • певна примітивність та прямолінійність реалізації технології; • невисока якість сюжетів та складність їх ідентифікації при тиражуванні (перенесенні на паперові носії, в публікації); • підвищені вимоги до якості паперових носіїв; • труднощі відбору та генералізації (узагальнення) первинного матеріалу; • складність вибору об'єктів, що репрезентують область, регіон, підкреслюють його індивідуальність; • брак придатних для використання в таблиці об'єктів туристського призначення в ряді регіонів; • невідповідність світлин реальному туристсько-рекреаційному об'єкту (необізнаність автора або помилка інтернет-ресурсу) • практична відсутність "географічного" досвіду застосування таблиць Блока, певна інноваційність їх залучення до туристсько-рекреаційної проблематики; • підвищені вимоги до IQ учасників тренінгу; • підвищені вимоги до інструктажу (тексту інструкції) щодо участі у тренінгу; • підвищені вимоги та складність залучення природних об'єктів до таблиці (подібність та схожість багатьох природних об'єктів різних територій); • обмеженість можливостей реалізації тренінгу в чорнобілому варіанті; • відсутність світлин ряду об'єктів, брак їх представлення в Інтернеті; • невисока якість вміщених в Інтернеті зображень та їх поверхневий опис; • територіальна диспропорція об'єктів, значна кількість яких припадає на великі міста та культурні центри; • недостатня обізнаність населення про таблиці Блока.

Таким чином, сильні сторони переважають слабкі, але останні свідчать про певні недоліки цієї технології.

Висновки і пропозиції:

- розроблено та запропоновано ряд адаптованих до географії (ресурсна складова рекреаційної географії та географії туризму) таблиць Блока;
- застосування активних методів навчання, в т.ч. адаптованих до географічної проблематики таблиць Блока, сприяє концентрації, розвитку, тренуванню уваги та мислення (індивіда та групи) та виступає чинником об'єктивного сприйняття природних, суспільно-політичних, економічних явищ та процесів;
- запропоновано 25 варіантів таблиць Блока в розрізі регіонів України та 7 туристсько-географічних макрорайонів Світу (наведено інтегрований варіант систематизації об'єктів Всесвітньої спадщини Світу), які виступають опорними ланками ресурсно-рекреаційного каркасу України та Світу.
- технологія використання таблиць Блока може бути застосована як до класичних географічних (економічна і соціальна географія, фізична географія материків і океанів, краєзнавство, географія світового господарства), так і конструктивно-географічних (ринкова діяльність туристських підприємств, рекреаційні комплекси, рекреаційно-туристські ресурси, географія туризму) дисциплін;
- наведений аналіз сильних і слабких сторін адаптації таблиць Блока до навчального процесу, основою якого є реалізація ряду педагогічних експериментів.

Список використаних джерел

1. Бейдик О. О. Диверсифікація творчого підходу до конструювання навчального процесу / О. О. Бейдик // Вісник Київського інституту "Слов'янський університет". Сер. Економіка. – 2000. – Вип. 6. – С.23-29.
2. Бейдик О. О. Персонал-технології підготовки фахівців для туристсько-рекреаційної сфери / О. О. Бейдик // Вісник КНУКІМ. Сер. Педагогіка – 2005. – Вип. 12, ч. 1. – С. 47–50.
3. Бейдик А. А. Активные методы обучения в спецкурсах туристско-рекреационного блока / А. А. Бейдик // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 88. – С. 7-11.

А. Бейдик, д-р геогр. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТАБЛИЦЫ БЛОКА ПРИ ИЗУЧЕНИИ РЕКРЕАЦИОННО-ГЕОГРАФИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Предложен ряд адаптированных к географии (ресурсно-рекреационная составляющая, объекты Всемирного наследия ЮНЕСКО, объекты Всемирного наследия и "Семь чудес" Украины) таблиц Блока и обосновано возможность их применения в географических, исторических, конструктивно-географических, туристско-географических и историко-археологических дисциплинах. Применение активных методов обучения, в т.ч. адаптированных к географической проблематике таблиц Блока, способствует концентрации, развитию, тренировке внимания и мышления (индивидов и группы) и выступает фактором объективного восприятия природных, общественно-политических, экономических явлений и процессов. Предложено 25 вариантов таблиц Блока в разрезе регионов Украины и 7 туристско-географических макрорайон мира (приведен интегрированный вариант систематизации объектов Всемирного наследия мира), которые выступают опорными звеньями ресурсно-рекреационного каркаса Украины и мира. Технология использования таблиц Блока может быть применена как к классическим географическим (экономическая и социальная география, физическая география материков и океанов, страноведение, география мирового хозяйства), так и конструктивно-географическим (рыночная деятельность туристских предприятий, рекреационные комплексы, рекреационно-туристские ресурсы, география туризма) дисциплин. Использование таблиц Шульте было определенным шагом в развитии психолого-педагогических и мнемотехнических технологий, применяемых в географии. Применение таблицы Блока в географических дисциплинах рассматривается как составная очередного высшего тренда. Предложенную таблицу американский психолог Дж. Блок в свое время сравнил с термометром. И хотя она измеряет НЕ температуру, а внимание человека, первоначальная задача у нее было такое, как в градусника: послать сигнал об опасности. С помощью простого теста можно определить, способен ли тот, кого испытывают, стать водителем? Задача, которую содержит таблица, заключается в последовательном поиске чисел от 10 до 59 (всего 50 ячеек) за фиксированное время. Оптимальным результатом такой поиск, когда каждое число "забирает" 10-20 секунд. Приведенный анализ сильных и слабых сторон адаптации таблиц Блока в учебный процесс, основой которого является реализация ряда педагогических экспериментов.

Ключевые слова: опорные звена ресурсно-рекреационного каркаса, таблицы Блока, таблицы Шульте, объекты Всемирного наследия, активные методы обучения, преимущества и недостатки адаптации таблиц к обучению.

A. Beydyk, Dr.Sc. in Geography, Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

APPLICATION BLOCK'S TABLE IN THE STUDY OF RECREATIONAL AND GEOGRAPHICAL DISCIPLINES

A number adapted to the geography (recreational resource component, a UNESCO World Heritage Site, UNESCO World Heritage and the "Seven Wonders of Ukraine) Block's tables and reasonable possibility of their use in geographical, historical, structural and geographical, geographic and tourist historical and archaeological disciplines. The use of active learning methods, including adapted to the geographical perspective Block's tables, promotes concentration, development, training of attention and thinking (individual and group) and supports the objective perception of natural factors, socio-political, economic phenomena and processes. A Block 25 version of the table in the regions of Ukraine and seven tourist-geographical macro-regions of World (version are integrated systematization World Heritage World), which act reference links and recreational resource framework of Ukraine and the world. Technology use spreadsheets unit can be used as a classical geographic (economic and social geography, physical geography of continents and oceans, local history, geography, world economy) and structural and

4. Бейдик О. О. Застосування активних методів при викладанні рекреаційно-туристичних дисциплін у вищих навчальних закладах / О. О. Бейдик // Туристично-краєзнавчі дослідження. – 2007. – Вип. 7. – С. 214-227.

5. Бейдик О. О. Застосування таблиць Шульте при вивченні рекреаційно-географічних дисциплін / Бейдик О. О., Тертична Ю. В. // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 4. Географія і сучасність. – 2011. – Вип. 14 (26). – С.91-97

6. Бейдик О. О. Унікальна Україна: географія та ресурси туризму: Навчальний посібник / О.О. Бейдик, Н. О. Новосад Н.О. – К. : Альтерпрес, 2013. – 572 с.

7. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси Миколаївської області в таблицях Шульте / О. О. Бейдик, І. А. Лазарук // Сучасні тенденції розвитку туризму : Зб. наук. праць. – Миколаїв : МФ КНУКІМ, 2015. – С. 16-21.

8. Бейдик О. О. Національна та світова археологія в таблицях Шульте / О.О. Бейдик, І. А. Лазарук // Людина та ландшафт: географічний підхід в первісній археології : Мат. Міжнародн. наук. конф. – К. : Стародавній світ, 2016. – С. 32.

9. Бондарчук Л. І. Методи активного навчання в курсі "Основи педагогічної майстерності" / Л. І. Бондарчук, Е. І. Федорчук // Вища і середня педагогічна освіта. – 1993. – № 16. – С. 51-56.

10. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике / Л. Ф. Бурлачук. – СПб. : Питер, 2007. – С. 341-343.

11. Володько В. М. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність як один з методів розвитку творчих здібностей студентів / В. М. Володько, Т. В. Іванова // Вища і середня педагогічна освіта. – 1993. – № 16. – С. 62.

12. Жукова Р. Ф. Активные методы обучения в концепции перестройки учебного процесса / Р. Ф. Жукова, Ю. В. Кузнецов // Активные методы обучения в системе подготовки специалистов и руководителей. – Л., 1989. – С. 5-13.

13. Лозова В. І. Проблема активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні психолого-педагогічних дисциплін / Лозова В. І., Золотухіна С. Т., Гриньова В. М. // Вища і середня педагогічна освіта. – 1989. – № 14. – С. 63-68.

14. На цепкий шофёрский глаз // Ровесник. – 1975. – №12. – С. 22.

15. Тарасов В. К. Персонал-технология: отбор и подготовка менеджеров / В. К. Тарасов. – Л. : Машиностроение, 1989. – С. 175-185.

16. Худик В. А. Психологические методики исследования интеллекта и личности: таблицы Шульте / В. А. Худик. – К. : Здоровье, 1994. – 20 с.

17. Щуркова Н. Е. Практикум по педагогической технологии / Н. Е. Щуркова. – М., 1998. – С. 6-7.

18. Свідчення про реєстрацію авторського права на твір №67838. Україна. Наукова стаття "Застосування таблиць Шульте при вивченні географічних та історичних дисциплін" / Бейдик О. О. (Україна). – 15.09.2016.

Надійшла до редколегії 02.10.16

geographical (market activity of tourist businesses, recreational facilities, recreational and tourist resources, geography tourism) disciplines. Use tables Schulte was a definite step in the development of psycho-pedagogical and mnemonics technologies used in geography. Application Block's table in geographic disciplines considered as part of the trend outlined above. The proposed table of American psychologist John Block your time compared with thermometers. Although it does not measure the temperature, and the person's attention, the primary task she had a, like a thermometer: send a signal of danger. With a simple test to determine whether he is able, who will test to become a driver? The task of containing a table is a sequential search numbers from 10 to 59 (of 50 cells) at a fixed time. The best result is a search when each number of "takes" of 10-20 seconds. In addition, the analysis of strengths and weaknesses adaptation tables Block to the educational process, based on a realization of a number of educational experiments.

Keywords: basic level of resource and recreational frame, Blok table, tables Schulte, World Heritage sites, active learning methods, advantages and disadvantages tables adaptation to training.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2016.64.3>
УДК 911.3

В. Новикова, канд. геогр. наук, доц.
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси

ІНФРАСТРУКТУРА: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ЗАСТОСУВАННЯ У РЕКРЕАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Зроблено історичний екскурс щодо появи терміну "інфраструктура" та його ствердження у науковій сфері. Виділено два напрями тлумачення поняття інфраструктури та сформульовано його розуміння у другій дефініції. Крім соціальної та виробничої інфраструктури, запропоновано виділяти ще і універсальну. Розроблені структурно-логічні моделі, де відображено місце та види інфраструктури рекреаційної діяльності, продемонстрована структура суспільного виробництва, виявленні зв'язки складових інфраструктури рекреаційної сфери із групами основних видів інфраструктури життєдіяльності суспільства. Деталізована кожна із складових рекреаційної інфраструктури.

Ключові слова: інфраструктура, рекреаційна сфера, інфраструктура рекреаційної діяльності, рекреаційна інфраструктура.

Постановка проблеми. Функціонування будь-якої господарської галузевої системи при виробленні конкретного продукту (товару, послуги), що спирається на певні ресурси ("сировинну базу"), неможливе без наявності необхідної інфраструктури ("матеріально-технічної бази", що допомагає здійснювати саме цей вид діяльності). Через важливість цієї складової при здійсненні будь-якої економічної діяльності, у тому числі і рекреаційної, вважаємо за потрібне більш детально зупинитися на визначенні суті поняття інфраструктури, виділенні її видів, значенні для рекреації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями вивчення поняття "інфраструктура" та виділення її видів займалось чимало як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Переважна більшість досліджень у цьому напрямі стосується матеріального виробництва, хоча слід відмітити ґрунтовний доробок у сфері обслуговування В. Юрківського [4], де суттєва увага приділяється й інфраструктурі. Теоретичні ж основи інфраструктурного забезпечення рекреаційної діяльності у вітчизняній науковій літературі наразі розроблені недостатньо. Незважаючи на нечисленні публікації по окремих складових інфраструктури рекреаційного спрямування (зокрема, готельному господарству, транспорту), фактично відсутні повноцінні дослідження ґрунтового та всебічного висвітлення цієї проблематики. Тому метою статті є часткове вирішення питань такого роду.

Виклад основного матеріалу. Ствердження в науці поняття інфраструктури відносять до кінця 1950-х – початку 1960-х років. Сам термін "інфраструктура" (з лат. "infra" – "нижче, під" + "structura" – "будова, розташування") спочатку використовувався у військовому лексиконі та означав комплекс тилових (допоміжних) споруд, які забезпечують дії збройних сил (склади боеприпасів та інших військових матеріалів, ракетні бази, полігони, майданчики для запуску ракет, військові аеродроми та ін.). В економічній літературі цей термін з'явився в працях зарубіжних вчених наприкінці 1940-х років, характеризуючи комплекс галузей, що обслуговують промисловість та сільське господарство (будівництво шосейних доріг, каналів, портів, мостів, аеродромів, складів, енергетичне господарство, залізничний транспорт, зв'язок, водопостачання і каналізація, загальна та

професійна освіта, витрати на науку, охорона здоров'я тощо). З розвитком суспільного поділу праці та посиленням ролі обслуговуючих ланок у 1950-ті роки були опубліковані матеріали Р. Нурксе, П. Розенштейна-Родана, А. Хіршмана, А. Янгсона та ін., де збереглося розуміння інфраструктури як допоміжного утворення, а також робилася спроба обґрунтувати її значення для ефективного функціонування виробництва.

Науковці, які досліджували це питання (О. Алимов, С. Важенин, Н. Вітренко, В. Канін, О. Кочерга, А. Мазаракі, В. Куценко, Н. Плащинський, Ю. Рандалов, Ц. Будаєва, Н. Римашевська, В. Паціорковський, Ж. Тощенко, Б. Хомянський, А. Шаріпов тощо), розуміють під інфраструктурою загальні умови функціонування матеріального виробництва та ефективного вирішення соціальних проблем, тобто найбільш загальні умови процесу суспільного відтворення. Виникнення окремих елементів інфраструктури пов'язане з розвитком продуктивних сил та поглибленням суспільного поділу праці, коли природні умови виробничої діяльності доповнювалися створеними штучно завдяки реалізації потреби в підготовчो-заклучних процесах та організації обігу виробленого продукту. Поряд із цим для підтримки життєдіяльності суспільства об'єктивною необхідністю виявилася обслуговування його членів. Саме підвищення значущості загальних умов процесу відтворення обумовило появу поняття інфраструктура. Основою виділення інфраструктури в господарському комплексі є її функціональне призначення, що полягає в створенні умов для задоволення широкого кола потреб суспільства, населення, виробництва.

Сучасне розуміння інфраструктури сприймається як комплекс взаємопов'язаних обслуговуючих структур, які складають та/або забезпечують основу для вирішення проблеми (завдання). У науковій літературі термін "інфраструктура" найчастіше тлумачиться у двох таких напрямках: **1)** сукупність галузей, видів діяльності, спеціалізованих на конкретних діях систем у широкому розумінні, які безпосередньо забезпечують умови та процеси діяльності основної системи, маючи підпорядкований, допоміжний характер по відношенню до неї; **2)** матеріально-технічна база, необхідна для функціонування самої спеціалізованої (галузевої) системи [2].